

КЛЮЧОВИ ИЗВОДИ

Изследването EU Kids Online

Този доклад представя пълните изводи от **ново и единствено по рода си изследване**, подготвено и проведено в съответствие със строги стандарти от мрежата „Деца на Европа онлайн“ (*EU Kids Online*). То се финансира от програмата „По-безопасен Интернет“ на Европейската комисия и има за цел да предостави факти, които да послужат за съставянето на политики относно сигурността в он-лайн пространството.

- През пролетта и лятото на 2010г. в двадесет и пет Европейски държави са проведени интервюта с произволна стратифицирана извадка от **25 142 деца** на възраст от 9 до 16 години, ползващи интернет, както и с един от техните родители.
- **Изследването е съсредоточено върху основните заплахи в он-лайн пространството:** порнография, кибертормоз, получаване на съобщения със сексуално съдържание, срещи с непознати, срещи с хора, с които децата са се запознали чрез интернет, потенциално опасно интернет съдържание и неправомерно използване на личните данни.
- В този доклад **под деца се разбира всички деца в Европа на възраст от 9 до 16 години**, които ползват Интернет, включително всякакви устройства и места от които се свързват с мрежата.

Ползване и онлайн дейности

- **Днес ползването на Интернет е дълбоко вплетено във всекидневието на децата:** 93% от 9 до 16 годишните ползват Интернет поне веднъж седмично (60% ползват интернет всеки ден или почти всеки ден).
- **Деца влизат в он-лайн пространството на все по-ранна възраст** - средната възраст, на която децата за пръв път ползват Интернет е: на седем години в Дания и Швеция и на осем в повечето северни страни. Измежду всички участвали в изследването държави, една трета от запитаните 9-10 годишни ползват Интернет всеки ден. Тази цифра нараства до 80% при 15-16 годишните.

- Най-честото място от което се влиза в интернет е от вкъщи (87%), последвано от достъп от училище (63%). **Достъпът до Интернет се диверсифицира** - 49% от анкетираните ползват Интернет в собствената си стая, а 33% от мобилния си телефон или друго портативно устройство. В Норвегия, Великобритания, Ирландия и Швеция повече от едно на пет деца има достъп до Интернет от мобилен телефон.
- **Децата вършат най-разнообразни и потенциално полезни дейности в интернет:** 9-16 годишните ползват интернет за да си пишат домашните (85%), да играят на видеоигри (83%), да гледат видеоклипове (76%) и за да чатят (62%). По-малък брой от анкетираните качват снимки (39%) пишат съобщения (31%), които споделят с другите, ползват уебкамера (31%), сайтове за обмен на файлове (16%) или пишат личен дневник (blog) (11%).
- **59% от 9 - 16 годишните имат профил в социална мрежа** - включително 26% от тези на възраст 9 - 10 години, 49% от тези на възраст 11-12 години, 73% на възраст 13-14 години и 82% на възраст 15-16 години. Социалните мрежи са най-популярни в Холандия (80%), Литва (76%) и Дания (75%), и най-малко популярни в Румъния (46%), Турция (49%) и Германия (51%).
- **26% от анкетираните, които са потребители на социални мрежи, имат публични профили** - повече такива има в Унгария (55%), Турция (46%) и Румъния (44%). 29% имат повече от 100 "приятели", въпреки, че по-голяма част са с по-малък брой приятели.
- 43% от децата, потребители на социални мрежи, имат "скрити" профили. Те могат да бъдат разгледани само от техни приятели. Други 28% са оставили профилите си полускрити, така че и приятели на приятели да могат да ги разгледат. **Трябва да се отбележи, че 26% са с напълно открити профили, които могат да бъдат разгледани от всеки.**

Цифрови умения

- **Вероятно е по-честото ползване на интернет да улеснява цифровата грамотност и уменията за безопасно ползване.** За една трета (36%) от 9-16 годишните твърдението: „Знам повече за Интернет от родителите ми“ е 'много вярно'. Една трета (31%) казват, че за тях то е 'малко вярно', а друга една трета (33%) казват, че твърдението 'не е вярно' за тях.

- **На по-малките деца често липсват умения и самоувереност.** Но повечето 11-16 годишни (64%) могат да блокират съобщения от потребители, с които не искат да се свързват, или да намират съвети за безопасност по интернет (64%). Половината могат да сменят настройките на безопасността на профилите в социалните мрежи (56%), да сравняват уебсайтове, за да се убедят в тяхното качество, в надеждността им (56%) или да блокират спам съобщения (51%).

Риск и вреда

Деца споделят, че не е задължително рисковете да имат вредни последици. Деца, ползващи интернет са били запитани дали са се сблъскали с определени рискове по интернет, след което са запитани дали това ги е притеснило, като 'притеснило' се обяснява като нещо, което "те кара да се чувстваш некомфортно, което те разстройва, или те кара да се чувстваш все едно не е трябвало да го видиш". Резултатите се различават от дете до дете (например в зависимост от възрастта и пола, държавата и вида риск), затова при обобщаването трябва да се внимава.

- **12% от 9-16 годишните в Европа са били притеснени или засегнати от нещо, което са видели по интернет.** Тази цифра включва 9% от 9-10 годишните. Въпреки това повечето от запитаните деца споделят, че не са били засегнати сериозно от нещо, което са видели по интернет.
- **Деца не смятат рисковете непременно за вредни или разстройващи.** Например всяко осмо дете е попадало на снимки със сексуално съдържание, но само малка част от тези, които са попадали на тях ги смятат за вредни.
- **Изненадващо, кибертормозът, който се изразява в получаване на неприятни или обидни съобщения** се среща сравнително рядко. Негова жертва става едва едно от двадесет деца, но в същото време това е рискът, който най-вероятно би могъл да разстрои децата.
- **Само едно на всеки 12 деца се е срещало на живо с човек, с който се е запознало по интернет.** Според децата този риск рядко има вредни последици.
- Момчетата, и най-вече тийнейджърите, се сблъскват по-често със снимки със сексуално съдържание в он-лайн пространството, докато при момичетата на тази възраст е по-вероятно да получат

неприятни или обидни съобщения по интернет. **Все пак, вероятността момичетата да бъдат засегнати от рисковете с които се сблъскват е по-голяма.**

- Изследването се интересува от редица рискове, както е споменато по-долу. Разглеждайки ги всички може да се обобща, че **41% от 9-16 годишните в Европа са се сблъскали с един или повече от тези рискове.**
- **Рисковете се увеличават с възрастта:** 14% от 9-10 годишните са се сблъскали с един или повече от рисковете, споменати в интервюто. Тази цифра нараства до 33% при 11-12 годишните, 49% при 13-14 годишните и 63% при 15-16 годишните.

Порнография

- **14% от 9-16 годишните са видели през последните 12 месеца в интернет пространството съобщения или снимки с 'очевидно сексуално съдържание', т. е. "снимки, които показват голи хора или такива на които хора правят секс".**
- Всеки трети от тези, сблъскали се със сексуално или порнографско съдържание в интернет пространството, е притеснен от случката. А половината от тези, които са притеснени от видяното (т.е. една шеста от тези които са се сблъскали със снимки със сексуално съдържание или около 2% от всички деца) са средно или много разстроени от това, което са видели.
- **Разглеждайки всички медийни източници, 23% от децата са виждали сексуално или порнографско съдържание през последните 12 месеца - колкото често от интернет, толкова и от телевизия, кино, видео.**
- За по-големите тийнейджъри е четири пъти по-вероятно да се сблъскат с порнографско съдържание в он-лайн пространството или извън него отколкото за най-малките деца, като изображенията, на които те попадат са по-явни. **Но по-малките деца се притесняват и разстройват повече от сексуалното съдържание, отколкото тийнейджърите.**
- **53% от запитаните, разстроили се от сексуално съдържание в он-лайн пространството са споделили за случилото се последния път, когато това се е случило - 33% са казали на приятел, 25% - на родител. Други 25% просто са спрели да ползват интернет за известно време, като някои са сменили настройките**

си за филтриране или сигурност на контактите.

Тормоз

- Във връзка с кибертормоза, 6% от 9-16 годишните са получавали неприятни или обидни съобщения по интернет, а 3% са пращали такива съобщения на други. Повече от половината от тези, които са били обект на кибертормоз са били средно или много разстроени от този факт.
- Тъй като 19% от интервюираните са били обект на тормоз в или извън онлайн пространството (само 6% онлайн), и 12% са тормозили някой в или извън онлайн пространството (само 3% онлайн) излиза, че **повечето тормоз се извършва извън онлайн пространството.**
- Повечето от децата, които са получили неприятни или нараняващи съобщения по интернет са потърсили социална подкрепа; една четвърт не са споделили с никой. Шест от десет ползват също така и интернет стратегии, като изтриване на съобщения или блокиране на тормозещия; като последното се смята от децата за по-ефективно.

'Sexting'- изпращане на sms със сексуално съдържание

- 15% от 11 - 16 годишните са получили през последните 12 месеца в интернет пространството съобщения или снимки с *'откровено сексуално съдържание', т. е. "снимки, които показват голи хора или такива на които хора правят секс"*, докато 3% споделят, че са пращали или пускали в интернет пространството подобни съобщения.
- Близко четвърт от получилите такива съобщения са били притеснени от това. От тях, близо половината са били средно или много разстроени. Общо взето, една осма от тези, които са получили такива съобщения, или около 2% от всички деца, са били средно или много разстроени от сексуалните съобщения.
- Измежду тези, които са били притеснени от съобщенията със сексуално съдържание, четири от десет са блокирали изпращача (40%) и/или изтрили съобщението (38%). В повечето случаи детето споделя, че това действие е помогнало. Такива конструктивни решения могат да бъдат поощрявани сред децата.

Срещи с онлайн контакти

- **Най-често срещаната рискова дейност**, споделяна от децата, е запознанството с хора, с които не са се срещали лице в лице преди това. **30% от европейските деца, на възраст от 9-16, които ползват интернет са общували преди с непознат, което може да е рисковано, но е и забавно.**
- **Все по-редки** са срещите на децата на живо с някой, с който са се запознали в интернет пространството. **През последната година 9% от децата са се срещали с контакт от интернет пространството в реалния живот. 1% от децата (или едно от девет от всички, които са отишли на срещите) са били притеснени от такава среща.**
- Въпреки, че при 9-11 годишните е най-малко вероятно да са срещали извън интернет пространството човек, с който са се запознали в него, при тях е най-вероятно да бъдат притеснени от случилото се. (31% от тези, които са отишли на такава среща).

Други рискове

- Вторият най-често срещан риск е излагането на децата на потенциално вредна информация от други потребители. **21% от 11-16 годишните са били изложени на един или повече видове потенциално вредно съдържание, генерирано от други потребители: омраза (12%), проанорексия (10%), самонараняване (7%), употреба на наркотици (7%), самоубийство (5%).**
- 9% от 11-16 годишните са били обект на злоупотреба с лични данни - злоупотреба с паролата им (7%) с личната им информация (4%), или са били измамани с пари в он-лайн пространството (1%).
- **30% от 11-16 годишните съобщават за едно или повече отрицателни последствия от ползването на интернет средно или много често** (напр. пренебрегване на приятели, училище, сън).

Разлики между държавите

- Ако направим сравнение между държавите, сблъскването с един или повече рискове онлайн е валидно за шест от всеки десет деца в Естония, Литва, Норвегия, Чехия и Швеция. По-нисък е рискът в Португалия, Италия и Турция.
- По-вероятно е децата да признаят, че нещо ги е притеснило в Дания (28%), Естония (25%), Норвегия и Швеция (23%) и Румъния

(21%); а по-малко вероятно - в Италия (6%), Португалия (7%) и Германия (8%).

- Кolkото повече деца ползват интернет всекидневно в една държава, толкова по-висока е вероятността те да са се сблъскали с един или повече от рисковете. Но **увеличеното ползване несъмнено носи повече възможности и ползи.**
- Най-разнообразен спектър от он-лайн дейности извършват децата в Литва, Чехия, Естония, Франция и Швеция, като най-малко дейности са предприемани от децата в Ирландия и Турция. С други думи, ползването на интернет носи рискове и възможности, но е трудно разграничаването между двете.

Информираност на родителите

- **Родителите на някои деца, на които се е случвало да се сблъскат с някои от тези рискове, често не осъзнават това.**
- 40% от родителите на децата, които са видели сексуални образи по интернет, твърдят, че детето им не е виждало такива неща; 56% от родителите, чиито деца са получавали неприятни или нараняващи съобщения по интернет казват, че детето им не ги е получавало.
- 52% от родителите на децата, които са получавали сексуални съобщения казват, че детето им не ги е получавало; 61% от родителите, на децата, които са се срещали с човек, с който са се запознали по интернет, казват, че детето им не е осъществявало такава среща.
- Въпреки сравнително редките случаи на засегнати от тези рискове деца, нивото на подценяването им от родителите е значително.

Медиация от страна на родителите

- **Повечето родители разговарят с децата си за това, което те правят в интернет (70%) и са наблизо, когато детето им е он-лайн (58%). Но според децата, един от всеки осем родители (13%), никога не е упражнявал нито една от формите на медиация, за които е бил запитан.**
- Повече от половината родители предприемат положителни стъпки, като например да предложат на детето как да се държи с други в интернет пространството (56%), или разговарят с децата за неща,

които могат да ги разстроят (52%), а една трета от родителите са помагали на децата си, когато нещо се е случило (36%).

- Родителите също така ограничават разкриването на лична информация от децата (85%), качването (uploading) (63%) и сваляне (downloading) (57%) на информация и материали в/от интернет.
- Всеки втори родител следи ползването на интернет от децата в късните часове, превръщайки тази стратегия в най-неприемливата, в сравнение с положителна подкрепа, давайки съвети за безопасност или създаване на правила за ползване на интернет.
- **Ползването на технически средства за сигурност е сравнително ниско – малко над една четвърт от родителите (28%) блокират или филтрират сайтове, и/или следят уебсайтовете, посетени от децата (24%).**
- И родителите, и децата, най-вече 9-12 годишните смятат за полезна родителската медиация.
- Повечето родители (85%) са уверени в ролята си и смятат, че могат да помогнат на детето си ако то се сблъска с нещо, което да го разстрои в интернет пространството. Родителите са също така уверени във възможностите на децата да се справят с нещо, което са срещнали в он-лайн пространството, което може да ги притесни (79%), а 15% твърдят, че са променили начина си на медиация заради нещо, което е притеснило детето преди.
- **Две трети от децата (68%) мислят, че родителите знаят много или доста за това как децата им ползват интернет, но 29% казват, че пренебрегват малко съветите на родителите си, а 8% - че доста ги пренебрегват.**
- По-малко от половината (44%) от децата смятат, че медиацията на родителите ограничава действията им в интернет пространството, а 11 % смятат, че това ги ограничава доста. Децата в някои страни (например в Турция, Ирландия и България) се чувстват много по-ограничени от тези в други (например Унгария и Холандия) 15% биха искали родителите им да се намесват малко повече или доста повече, а 12% биха искали родителите им да се намесват по-малко.
- Много родители (73%) са уверени, че е малко или изобщо не е вероятно детето им да срещне нещо притеснително в Интернет в следващите шест месеца.

Други източници на съвети относно безопасността

- Половината от децата смятат, че учителите им са се ангажирали в ползването на интернет по повечето от запитаните начини, а 73% от децата казват, че учителите им са упражнили поне един от начините на активна медиация, за които са били запитани.
- Струва си да се споменат разликите във възрастта: най-ниска е ангажираността на учителите при 9-10 годишните.
- Има разлика между държавите, когато говорим за участие на учител: от 97% от учителите в Норвегия, ангажирани в ползването на интернет от децата до 65% от учителите в Италия.
- Три четвърти от децата (73%) споделят, че връстниците им са им помогнали с ползването на интернет поне по един от петте споменати начини.
- Връстниците е много по-вероятно да помогнат с практични насоки, помагайки да се намери нещо, когато възникне трудност.
- 44% от децата казват, че са получили информация от връстници за безопасно ползване на интернет, а 35% споделят, че са давали такава информация на връстници.
- Ако сравним източниците на съвети относно безопасността, изглежда, че най-много помощ се предоставя от родителите (63%), следвани от учители (58%) и връстници (44%).
- Но при по-големите тийнейджъри и децата от семейства с по-нисък социален статус, съветите от учителите преобладават пред тези от родителите.
- Интересно е, че другите близки (47%) които предоставят помощ, са също толкова важни, колкото и връстниците, когато става дума за съвети как да се ползва безопасно интернет.
- Информацията, получена от децата чрез традиционните мас медии (20%) се ползва по-рядко, а он-лайн източниците се ползват още по-рядко (само 12% са последвали съвети за сигурност от он-лайн източници).
- Родителите получават съвети за интернет безопасност най-вече от роднини и приятели (48%), следват традиционните медии (32%), училището на децата (27%), доставчици на интернет услуги (22%) и уебсайтове (21%).
- Само 9% от родителите споделят, че нямат нужда от допълнителна информация за интернет безопасността. Много родители биха искали да

получават много повече информация за интернет безопасността от тази, която получават от училището на детето и, в по-малка степен от производители и продавачи.

Отражение върху политиките

Изводите имат отражение върху много заинтересовани групи:

- При повишаването на информираността на родителите трябва да се обръща внимание на запознаването на родителите с естеството на рисковете, с които децата могат да се сблъскат в онлайн пространството, като в същото време се насърчава диалогът и по-доброто разбиране между родители и деца по отношение на това, какво правят младите хора онлайн.
- Родителите биха предпочели да получават информация относно безопасността в интернет на първо място от училището на детето; затова, трябва да се положат повече усилия от сектора на образованието. Но тъй като използването от страна на родителите и на децата на инструментите, предлагани на пазара (информация за безопасност, бутони за сигнализиране на злоупотреби и т.н.) е сравнително слабо, трябва да се повиши информираността и доверието на обществото, както и да се разработят он-лайн промишлеността лесни за използване методи за осигуряване на безопасност.
- Тъй като използването на интернет става все по-самостоятелно и индивидуализирано, ролята на родителите и учителите става все по-трудна. Това води до **по-голяма отговорност на он-лайн промишлеността** да следи и управлява естеството на рисковете, с които децата са сблъскват и да направи така, че те да имат инструментите, от които се нуждаят, за да се предпазят или да се справят с евентуалната вреда. То също натоварва повече децата с отговорност за собствената им безопасност, поради което съобщенията за безопасност в интернет трябва да целят създаване на доверие, умения за справяне и **умения за живот в он-лайн пространството сред децата, наричани „гражданство в цифровия свят“ (digital citizenship)**.
- Усилията на цифровата промишленост да подкрепи създаването на положително съдържание, както и безопасност в интернет пространството трябва да бъдат увеличени. Техническите средства за подкрепа на блокирането, сигнализирането и филтрирането трябва да се превърнат в

крайъгълен камък на политиката на тази промишленост за защита на децата, заедно с увеличаване на информираността по отношение на тези механизми и подобряване на достъпа до тях и улесняване на използването им от страна както на родителите, така и на децата.

- **Децата** трябва също да бъдат насърчавани да поемат отговорност за собствената си безопасност, доколкото е възможно, като се поставя акцент върху повишаване на самоувереността им в комбинация с отговорно поведение и гражданско съзнание в цифровия свят.
- Тъй като много деца не съобщават за сблъскване с рисковете, които се изследват, а още по-малко признават да са били обезпокоени или разстроени от опита си в он-лайн пространството, бъдещата политика в областта на безопасността трябва да се насочи към ресурсите и ръководството там, където те са особено необходими – особено за **по-малките деца** които влизат в он-лайн пространството. Всъщност, изключително важна е новата ориентация на политиката към повишаване на информираността и подкрепящи мерки, предназначени да отговорят на нуждите на все по-младите потребители на интернет, особено тези в началното училище.
- **Обучението в цифрова грамотност** изисква постоянство и актуализиране по отношение на самото обучение, средствата за безопасност и използване на приложенията, за да се осигури на всички деца да постигнат минимум базови стандарти и да се изключи изолацията на някои деца от цифровото пространство и липсата им на умения за работа в него. Трябва да се полагат усилия за разширяване на дейностите, практикувани от децата, тъй като много от тях използват твърде слабо всички креативни възможности на он-лайн пространството.
- Тъй като по-малко от половината от децата на възраст 9-12 г. са доволни от вниманието, което им се отделя в интернет пространството, а броят им е дори по-нисък при по-малките, всички участници в съставянето на политики в тази сфера трябва да поемат задължения за **по-широко предоставяне на съобразено с възрастта положително съдържание**, особено за децата от по-малки езикови общности.

Методологични бележки

- Този доклад е изготвен от **мрежата „Децата на Европа онлайн“ (EU Kids Online)**, координиран от **Лондонския икономически университет (LSE)**, с подкрепата на изследователски екипи и съветници във всяка една от 25-те държави и на международна консултативна група.
- Първоначалните изводи от доклада са представени на “Форума за безопасен интернет” (Safer Internet Forum) проведен на 21/10/2010. Настоящият доклад представя пълните изводи от изследването за всички 25 държави.
- **Държавите, включени в мрежата „Децата на Европа онлайн“ (EU Kids Online) са:** Австрия, Белгия, България, Кипър, Чехия, Дания, Естония, Финландия, Франция, Германия, Гърция, Унгария, Ирландия, Италия, Литва, Холандия, Норвегия, Полша, Португалия, Румъния, Словения, Испания, Швеция, Турция и Великобритания. Ако не е изрично упоменато друго, резултатите представляват претеглени средни стойности за всички участващи държави.
- Признава се, че е изключително трудно да се измерят личните или разстройващи аспекти на това, което изживяват децата. Изследването е проведено в домовете на децата, под формата на интервю лице в лице. Изследването включва част, която децата попълват сами относно чувствителни въпроси, за да се избегне притеснението, че отговорите ще бъдат чути от родители, други членове на семейството или от интервюиращия.

За **всички подробности относно методологията на проекта**, материалите и техническата работа на терен и етични аспекти на изследването се обръщайте към www.eukidsonline.net.